
O katedře

Název a dělení

Název systematická teologie se začal hojně užívat na začátku 20. stol. V oblasti evangelické teologie nahrazuje katolíky užívaný pojem dogmatická teologie. Vymezuje své pole zkoumání vůči praktické teologii, jež je podobně jako systematika oborem normativním i vůči biblické teologii, která svoji povahou patří k historickému zkoumání a k filologii. Zahrnuje řadu podoborů a speciálních disciplin, z nichž samostatnou disciplínu tvoří aktuální tzv. fundamentální teologie, zabývající se možnostmi poznání Boha a jazykového zpřítomnění zjevení. Z pedagogického hlediska je důležitá teologická encyklopedie nebo také úvod do bohosloví (propedeutika), která má dnes ponejvíce sekularizovanému studentu přiblížit klasifikaci, metodologii a hlavní problémy teologického studia. V naší koncepci „vlastní teologie“, nebo také dogmatika či věrouka začíná naukou o Trojici, jež je klíčem k pochopení dějin spásy v Bibli. Samostatnou disciplínu tvoří nauka o stvoření a tvoření, jejímž obsahem je deologie, (nebo také theologia specialis) tj. nauka o Bohu Otci. Musí se vyrovnat m.j. s evolucionistickou či kreacionistickou teorií vzniku světa. Nauka o Vykoupení a Spasení věčně souvisí s naukou o osobě a díle Kristově. Trvale je aktuální tradiční otázka dvou přirozeností v osobě Kristově jakož i výklad Božího úradku spasit všechny lidi pouhou milostí a otázka Boží spravedlnosti. Úzce s tímto tématem souvisí nauka o posvěcení, jejímž obsahem je výklad působení Ducha Svatého či Ducha Božího nebo Ducha Kristova jako oživovatele, posvětitelce a utěšitele. S vylitím a působením ducha souvisí i nauka o církvi jakožto těle Kristově, jejím svátostným působením a instituci. Tradiční nauka o člověku, o hříchu a o milosti je v naší koncepci řazena do souvislostí trojičních. Existuje ovšem i řada dalších jiných dělení teologie. Základní půdorys současné teologie od dob Barthových a Rahnerových se drží systému trojice jakožto základu zjevení.

Ústřední problémy teologie

Každá doba má svoje přední témata, avšak v podstatě jde vždy o aktuální uchopení základního mystéria, jímž je zjevení Boží lásky v dějinné osobě Ježíše Krista a živá přítomnost jeho Ducha v naší přítomnosti. Dnes tyto otázky řeší především fundamentální teologie a konkrétní problémy dogmatické ponejvíce tématicky se přenechávají kazatelství. Abstraktnost dogmatiky, i u teologů tak vynikajících jako je Gerhard Ebeling nebo Eberhard Jüngel, je znakem doby a jeví se jako symptom krize teologie. Z tohoto hlediska je stálou výzvou teologie Barthova a Bonhoefferova, jež při zachování kontaktu se současným myšlením pokládá za svoji vlastní páteř zpřítomňování a zvěstování Božího sestoupení v Ježíši Kristu. Při hledání uvedené principiální teologické tematiky někteří teologové upadají do jiného extrému: namísto teologií se zabývají sociálními problémy a pěstují spíše politologii anebo se soustřeďují na antropologii a pěstují hlubinnou psychologii. Hledání místa teologie má i jinou podobu, totiž pohybu mezi teologií akademickou a tzv. církevní. To vše jsou symptomy doby postmoderní, která hledá svoji vlastní tvář a svoje jistotné spočínutí.

Přílehlé obory: Etika

Některé směry např. barthiáni neradi hovoří o etice jako samostatném oboru a chápou ji jako aspekt dogmatiky. Husitská „teologie prostého života“, jakkoli by její název mohl svádět k integraci etiky do dogmatiky, hovoří o „etice prostého života“. Samostatnost etiky je dána především novou civilizační situací, kdy člověk má reálnou možnost zničit přírodu a život na zemi, a s novými technologiemi související složitost života a z toho plynoucí ambivaletnost každého rozhodnutí a postoje. To jsou důvody, které nás vedou také k tomu, aby se naše teologická etika, jejíž principy jsou dány Desaterem a Ježíšovou interpretací přikázání lásky, inspirovala ve své metodice moderní filozofií odpovědnosti a smyslu (Jaspers, Jonas, Frankl). Vedle tradičních témat se otvírají témata nová: ekologická, biogenetická ale i politická, zejména tvář terorismu. Naše etika se zabývá i kasuistikou, otázkami vztahu muže a ženy a rodiny, profesní etikou, zejména kněžskou, učitelskou, lékařskou a politickou.

Přílehlé obory: Teologická filosofie

Vést ostrou mez mezi teologií a filozofií je snahou marnou, o to více hledat ostré hranice mezi fundamentální teologií a teologickou filozofií. A přeci je tu rozlišení: teologie neustále míří ke spáse, jež je vázána na konkrétní Boží činy: jejím hlavním slovním tvarem je verbum. Filozofie zkoumá důsledky Božích činů na povahu bytí a existence. Jejím dnešním ústředním problémem je vztah víry a skutečnosti. S tím se ovšem váže problém hermeneutický: jak vypadá řeč o Bohu, aby o Bohu mluvila a lidé ji rozuměli. Další otázka je inkulturace víry a zvěstování, tedy klasický problém náboženství a kultury. Jak patrné, současná filozofie se rozvíjí po problémech a nikoli již jen po filozofických oborech. Nicméně „quis bene distinguit, bene docet“. Rozlišení je třeba se učit studiem dějin filozofie, především v našem případě jde o směry

antické, středověké i novověké i osobnosti, jež ovlivnily teologické směřování. Mezi speciální témata naší teologické filozofie patří studium filozofického pozadí husismu a modernismu a současného katolického myšlení. V tomto ohledu se naše filozofie neobejde bez dějin mentality.

Prof. ThDr. Zdeněk Kučera - 15. 11. 2006